

O'QUVCHILAR BILIMIDAGI BO'SHLIQNI TO'LDIRISH

Qanoatova Nazokat

University of Economics and pedagogy NOTM,
Iqtisodiyot va pedagogika kafedrası o'qituvchisi

Tojiboyeva Muxayo

University of Economics and pedagogy NOTM talabasi

Alimova Dilfuza

University of Economics and pedagogy NOTM talabasi

Annotatsiya: O'quvchilar bilimida paydo bo'lgan bo'shliqlarni to'ldirish uchun asosan o'qituvchiga pedagogik mahorat kerak bo'ladi. Pedagogik mahorat nima ? Maqolada shular haqida batafsil ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: tafakkur, psixologik qonuniyatlar, faoliyat tahlili, reyting, psixologik ta'lim, javobgarlik, jamoaviy ish, kollektivlik, didaktik tamoyillar, axborot texnologiyalari, pedagogik mahorat.

Pedagogik mahorat- ta'lim – tarbiya jarayonini doimo rivojlantirib yuksak darajaga olib chiqish san'ati bo'lib, bu har bir pedagog uchun xos, qachonki u bolalarni va ishini

sevsa. Pedagog - bu yuksak madaniyatli mutaxassis, o'z fanini chuqur bilishi umumiy va bolalar psixologiyasini yaxshi biluvchi ta'lim – tarbiya metodikasini mukammal biluvchidir. U bilimida bo'shlig'i bor o'quvchilar bilan ishlay oladi va uni bartaraf etadi. Bilimida bo'shlig'i bor bo'lgan o'quvchilar bilan ishlash uchun asosan interfaol usullaridan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Axborot texnologiyalaridan foydalanish, axborot, ma'lumot to'plash orqali bilimida bo'shlig'i bor o'quvchilar bilan ishlash bo'shliqlarini to'ldirishni jadallashtiradi. Ta'limning didaktik tamoyillari va o'quv jarayonini tashkil etish va olib borishning xususiy tamoillari quyidagilarga bog'liq : - Mustaqillik; - Rivojlantirish; - Kollektivlik, jamoaviy ish; - Javobgarlik; - Psixologik ta'lim. BMK larini aniqlashning usullari: - Test; - Reyting asosida; - Yozma ish; - Kuzatish; - Suhbat; - Tajriba; - Tarjimaiy hol; - Faoliyat tahlili; kabilar bo'lib, uni o'tkazish hech kimga unchalik qiyinchilik to'g'dirmaydi. Pedagoglar o'rtasida: Ta'limda tarbiyalaymiz, tarbiyalab turib ta'limni shakllantiramiz - degan tushuncha bor. Shuning uchun tarbiyaning ta'limdagi, ta'limning tarbiyadagi o'rni beqiyos. Demak bilimida bo'shlig'i bor o'quvchilar bilan ishlash uchun ham tarbiyaviy, ham ta'limiy, ham rejalashtirish, ham mafkuraviy, ham kasbga yo'llash bo'yicha tahlil etishimiz lozim. Zero bu ta'limning 5 ta asosiy maqsadlari bor. Bilimida bo'shlig'i bor o'quvchilar bilan ishlash uchun bolaning talabi, moyilligi, istak hohishi uning imkoniyatlari darajasida qoldiriladi. Bunda: O'quvchining o'quv mehnatiga mas'uliyati, javobgarligi va burchi oshadi. Bilimlarni mustaqil egallash malakasi shakllanadi. Shaxs jamiyatda o'z o'rnini tezroq topib olishiga muhit yaratiladi. Bilimida bo'shlig'i bor o'quvchilar bo'shliqlarini to'ldirishda o'qituvchining kabineti, ko'rgazmalari, jihozlari, ilmiy maqola va bolalarni o'qitishi baholanib emas, balki darsni tashkil etishi, o'quvchining psixologik xususiyatlarini rejalantirishi, o'qishga o'rgatish kabi tamoyillari hisobga olinishi lozim. O'qituvchi ta'lim mazmunini, darslikni, DTS ni, dasturlarni o'zgartira olmaydi, yaxshi ta'lim - tarbiya jarayoniga ijodiy yondoshib uni boshqacha tashkil etishi mumkin. Tashkil etganda ham qo'yidagi qoidalarga javob berishi lozim:

- Dars (o'quv ta'lim jarayoni) ta'lim qanday psixologik qonuniyatlar asosida tashkil etilgan?
- Bu tajribada ta'lim va rivojlantirishning borligi.
- Tafakkur (fikrlash) qay darajada , qanday turlari rivojlantiriladi.
- Shaxsiy xususiyatlar qanday rivojlantiriladi?
- Mustaqil bilim olish, munosabat va muloqat qay darjada , qanday yo'llar bilan amalga oshirilgan?

Bilimida bo'shlig'i bor o'quvchilar bilan ishlaydigan o'qituvchilarga qo'yiladigan asosiy talablar:

- Ta'lim berish mahorati;
- Tarbiyalay olish mahorati;
- O'quv – tarbiya jarayonida inson omilini ta'minlovchi shaxsiyat fazilatlari .
- Ta'lim oluvchining bilimlarini xolisona baholay olish va nazorat qila olish mahorati. Ilg'or o'qituvchida bo'lishi lozim bo'lgan mutaxassislik sifatlari.
- Pedagogika nazariyasini bilishi;
- Pedagogik mahoratga ega bo'lishi;
- Psixologiyani teran bilishi;
- Ta'lim – tarbiya texnologiyasini bilishi;
- Mehnatni to'g'ri taqsimlay olishi ;

- Ishiga muhabbatli va sadoqatli bo‘lishi ;
- Pedagogik qobiliyatli bo‘lishi;
- Umumiy bilimdonlik;
- Sabr – toqatlilik;
- Xissiyotlarni boshqara olishi;
- Bolalarni sevishi va tushuna olishi;
- Nutq madaniyatiga ega bo‘lishi;
- Muloqat madaniyatini egallashi;
- O‘ziga va o‘zgalarga talabchan bo‘lishi;
- Taktikali bo‘lishi;
- Tashkilotchilik.

Bilimida bo‘shlig‘i bor o‘quvchilar bilan ishlash uchun o‘qituvchidan mahorat talab etiladi. Pedagogik mahorat o‘qituvchining kasbnomasiga eng asosiy sifat tarzida berilgan. Pedagogik mahorat shunisi bilan ajralib turadiki, bunday o‘qituvchilar har qanday vaziyatdan chiqa oladi, javob topa oladi. Va o‘quvchilarning tarbiyalanganlik va bilimdonlik darajasining samaradorligiga erisha oladi. Bunday o‘qituvchi o‘z fanini chuqur biladi. Birgina bilimni o‘zi yetarlimi? Uni o‘quvchilarga yetkaza bilish ham kerak. Bu esa metodika. Agar uzluksiz malaka oshirib o‘z ustiga ishlasa pedagogik tajribani kuzatib ,o‘rganib borsa, Xush bu mahorat nimalarga namoyon bo‘ladi?

1. Albatta birinchi o'rinda dars to'radi. Ya'ni o'qita bilish. O'qituvchilar faoliyatini boshqara bilish. Darsda o'rganish, . Uyga vazifa bu chuqurlashtirish , to'ldirish xolos. Darsda o'qituvchi rejissor .

2. O'quvchilarni faollashtirish qobiliyatini rivojlantirish mustaqillikka o'rgatish. Bunday o'qituvchi o'quvchilarni fikrlashga ijodkorlikka mustaqil ishlashga bir – biridan o'rganishga o'rgatadi.

3. Pedagogik mahoratning yana bir jihati ta'lim jarayonida tarbiyalashdir. O'qituvchi ta'lim jarayonida axloqiy xislatlarni , vatanparvarlik, mehnatsevarlik, mustaqillik kabi xislatlarni shakllantiradi.

4. Ijodiy hissiyotni shakllantirish esa oddiy usullar , xissiyot faollik , hazil – mutoyiba , qiziqarli misollar, ijodiy tanqid, takroriy bo'lmagan metodlar, orginal variantlar kabi ishlar bilan olib boruvchi o'qituvchi mahoratidir . O'quvchilar bunday o'qituvchini va fanini sevadi.

5. Pedagogik mahorat - pedagogik texnika , fakt, temp, shaxsiy sususiyat, bilim, dunyoqarash, umumiy bilimdonlik, ilg'or tajribani bilish, ta'lim - tarbiyaning qonunlari , tamoyillari vazifasi , maqsadini vositasini bilishdir.

6. Pedagogik mahoratning asosiylaridan yana biri muloqat. Muloqat psixologiyasini bilishdir. O'z shaxsiy xususiyatlari va o'quvchilarning shaxsiy xususiyatlarini bilish orqali munosabatda bo'lish. O'z diqqatini boshqara olish , hissiyotini boshqarish va uni ko'rsata olish , nutq, nutq madaniyatini bilish. Makarinko shunday degan edi “ men bir so'zni 15 – 20 xil ohang bilan va yuz , tovush gavdamni 20 xil holatga tushira olganimdan so'ng o'zimni haqiqiy pedagog deb hisoblayman”. Amerkalik pedagoglar Brofi va Tudlar “ O'qituvchi va o'quvchi munosabati” kitobida shunday yozadi. “ O'qituvchi uchun muloqat tabiiy va xursandchilik bo'lmasa - o'qituvchi maktabdan ketishga tayyor bo'laversin”.

Ta'lim – tarbiya jarayonining asosiy maqsadi va vazifasi barkamol, yetuk shaxslarni , ya'ni komil insonni yetkazish - shakllantirishdan iborat. Shunday ekan biz ta'lim – tarbiya samaradorligini o'quvchilarning qay darajada BMK larga ega ekanliklarini , tarbiyalanganlik darajalari, mustaqil bilim olishga , hayotga o'z o'rinlarini topish uchun qanday tayyorgarligi bilan o'lchashimiz baho berishimiz lozimligini bilishimiz lozim.

Maktab o'quvchilari bilimidagi bo'shliqlarni to'ldirish: aniq yondashuvlar

1. Diagnostika (bilim darajasini aniqlash)

Ilk qadam — o'quvchilarning mavjud bilim darajasini aniqlash. Buning uchun diagnostik testlar, so'rovnomalar, suhbatlar, kuzatuv va portfoliolar (o'quvchilar ishlar to'plami) ishlatiladi.

Bu orqali har bir o'quvchining kuchli va zaif tomonlari aniqlanadi.

2. Differensial yondashuv

O'quvchilarning bilim darajasi va qobiliyatiga qarab individual yoki kichik guruhlar shaklida dars tashkil etish.

Zaif o'zlashtirayotgan o'quvchilar uchun qo'shimcha mashg'ulotlar (remedial classes) o'tkazish.

3. Faol va interaktiv metodlar

Bo'shliqlarni to'ldirishda faollashtiruvchi usullar: rolli o'yinlar, muammo yechish, klaster, aqliy hujum, Venn diagrammasi.

O'quvchini mustaqil fikrlash va tahlil qilishga undash.

4. Raqamli texnologiyalar va o'quv platformalari

Elektron platformalar: Kundalik, EduPage, Google Classroom kabi tizimlarda mustahkamlovchi topshiriqlar berish.

Interaktiv testlar (Kahoot, Quizizz) orqali bilim darajasini nazorat qilish.

5. Ota-ona va o'qituvchi hamkorligi

Bo'shliqlar sababini aniqlashda oila muhiti va psixologik omillar ham inobatga olinadi.

Ota-onalarni darsdan keyingi faoliyatlarga jalb qilish, uyda nazoratni kuchaytirish.

6. Takrorlash va mustahkamlash

Har hafta va har oyda takroriy darslar orqali asosiy tushunchalarni mustahkamlash.

O'quvchilarga o'z ustida ishlash uchun yo'llanmalar berish: "Bilim kartochkalari", "O'zini baholash jadvali" va hokazo.

Xulosa

Maktab o'quvchilari bilimidagi bo'shliqlarni aniqlash va samarali to'ldirish – ta'lim sifatini oshirishning eng muhim omillaridan biridir. Bu jarayon izchil diagnostika, differensial yondashuv, faol o'quv metodlari hamda zamonaviy texnologiyalarning uyg'unlashuvi orqali amalga oshirilgandagina natijador bo'ladi. O'quvchi shaxsini to'laqonli rivojlantirish, uning individual ehtiyojlarini inobatga olish, ota-ona va pedagog hamkorligini yo'lga qo'yish bu boradagi muvaffaqiyat garovidir. Demak, bilim bo'shliqlarini bartaraf etish nafaqat ta'lim jarayonining sifat ko'rsatkichidir, balki har bir o'quvchining intellektual salohiyatini yuzaga chiqarish yo'lidagi muhim bosqichdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Barkamol avlod—O'zbekiston taraqqiyotining poydevori.-T.: «Sharq», 1997 y.
2. Azizxo'jaeva N. N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat.-T.: O'zbekiston yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti, 2006.
3. www.ziyouz.com
4. Raxmonqulova G.S. (2021). Boshlang'ich ta'limda zamonaviy pedagogik texnologiyalar. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
5. Jabborova D.M. (2019). O'quvchilar bilimini nazorat qilish va baholash metodikasi. Samarqand: SamDU nashriyoti.
6. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. (2020). Umumiy o'rta ta'lim muassasalari uchun o'quv dasturlari.
7. Turaev N. (2022). "O'quvchilar bilimidagi bo'shliqlarni aniqlash va to'ldirish yo'llari". // Xalq ta'limi jurnali, 2-son.